

ČESKÉ 2022

ODRŮDY

konzumních

BRAMBOR

VESA
Velhartice, a. s.

SELEKTA
Pacov, a. s.

SATIVA Keřkov, a. s.
Výzkumný ústav bramborářský
Havlíčkův Brod, s. r. o.

ČMŠSA – Šlechtitelská komise – Skupina českých šlechtitelů brambor
Poradenský svaz „Bramborářský kroužek“, z. s.
Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s. r. o.

Minulost a současnost šlechtění bramboru v České republice

Brambory k nám byly dovezeny v období třicetileté války v letech 1636–1638 hybernými františkány. Pěstování brambor se u nás omezovalo z počátku pouze na šlechtická sídla a klášterní zahrady, později pomáhalo lidem překonat období hladu, moru a jiných epidemií při neúrodě obilovin a to především po napoleonských válkách. V 18. století a na začátku 19. století zaznamenaly nejvýraznější rozmach brambory určené na výrobu lihu, škrobu a ke krmění. Ve světě postupně začínaly vznikat četné šlechtitelské stanice. Zejména šlechtitelé angličtí, němečtí a američtí přicházeli s novými, hodnotnějšími odrůdami. Vlastní základ šlechtění byl vyvolán katastrofálními škodami způsobenými plísní bramboru. Z obavy před ztrátou sadby se začaly brambory pěstovat ze semene. První odrůdy vznikaly nejdříve samoopylením a až později křížením dvou odrůd. Tak přišly na náš trh v druhé polovině 19. století první odrůdy světového sortimentu. První zmínka z území České republiky je o stanici „Starohraběte Františka Salm-Reifferscheida ve Valečově u Německého Brodu“. Z té doby neznámý autor popisuje šedesát tři odrůd bramboru dovezených z Ameriky, Anglie a Německa. Odrůdy již v té době byly rozděleny na brambory konzumní, průmyslové a krmné a podle délky vegetační doby na rané, polopozdní a pozdní. Intenzivní činnost ve všech směrech bramborářství u nás začíná po první světové válce. Postupně dochází k družstevnímu organizování pěstitelů a na jejich popud k vybudování specializované Státní výzkumné stanice zemědělské ve Valečově (v roce 1921), Státních výzkumných ústavů bramborářských v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě (v roce 1923) a Šlechtitelské stanice v Keřkově (v roce 1923).

V současné době se novošlechtěním bramboru zabývají v České republice především SATIVA Keřkov, a. s., (SATIVA); SELEKTA Pacov, a. s., (SELEKTA); VESA Velhartice, a. s., (VESA) a částečně i Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s. r. o., (VÚB). Tyto společnosti byly do roku 1990 součástí jednoho státního podniku Oseva Praha. Tvorba odrůd byla na jednotlivých pracovištích úzce specializovaná. Současná SATIVA se zabývá šlechtěním konzumních odrůd s krátkou vegetační dobou, dnešní SELEKTA především tvorbou odrůd s vysokým obsahem škrobu, VESA experimentálním šlechtěním a přípravou výchozích materiálů s vyššími odolnostmi vůči chorobám a škůdcům.

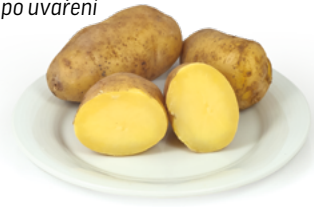

V té době nebyly odrůdy českého šlechtění vystaveny příliš silnému konkurenčnímu prostředí. Pro zajímavost v tehdejší Československu (1985) bylo registrováno 29 odrůd z toho 10 zahraničních. Šlechtění bylo zaměřeno především na odolnost odrůd vůči chorobám (plísní bramboru, aktinobakteriální obecné strupovitosti) a škůdcům (háďátka bramborového). Velká pozornost byla věnována výběru a vývoji materiálu s polní odolností vůči virovým chorobám, s využitím relativní odolnosti, případně imunity, přecitlivělosti a intolerance. Nebyly povolovány odrůdy náchylné rakovině bramboru.

V první polovině devadesátých let minulého století došlo k významnému rozšíření sortimentu u nás povolených a pěstovaných odrůd. V roce 1995 bylo registrováno 72 odrůd bramboru a z toho 31 českých. V současné době mohou být u nás pěstovány odrůdy regis-

trované v ČR (119 odrůd z toho 69 českých) a odrůdy registrované v ostatních státech EU (viz *Společný katalog odrůd druhů zemědělských rostlin*, který uvádí více jak 1 600 odrůd).

V průběhu několika let tak došlo k výraznému rozšíření nabídky o odrůdy s novými vlastnostmi. Pokrok nastal zejména v konzumní jakosti odrůd, která nyní zahrnuje odrůdy všech varných typů:

Charakteristika	Varný typ				
	A	AB	B	BC	C
Konzistence	velmi pevná	pevná	středně pevná	kyprá	kyprá
Struktura	jemná až středně hrubá				jemná až hrubá
Moučnatost	velmi slabá		slabá	střední	silná
Vlhkost	střední	slabá až střední			
Nedostatky v chuti	nepatrné až střední				
Tmavnutí po uvaření	velmi slabé až středně silné				
Stabilita kvality	střední až velmi vysoká				

A, AB (BA)	<p>po uvaření</p> 	<p>Charakterizuje odrůdy s velmi pevnou a pevnou dužninou, nerozvářivou, velmi slabě moučnatou, lojovitou.</p> <p>Vhodné pro přípravu salátů a jako příloha.</p>
B, BC	<p>po uvaření</p> 	<p>Patří sem odrůdy se středně pevnou až kyprou dužninou, slabě až středně moučnaté.</p> <p>Vhodné jako příloha, do polévek a pro přípravu těst a kaší.</p>
C (CB)	<p>po uvaření</p> 	<p>Odrůdy s kyprou, silně moučnatou dužninou.</p> <p>Vhodné pro přípravu těst a kaší.</p>

K dispozici jsou odrůdy s různou délkou vegetační doby (velmi rané, rané, polorané, polopozdní a pozdní), které především pěstitelům umožňují rozložit období sklizně a nabídnout svoji produkci již od poslední dekády května a plynule zásobovat trh až do jarních měsíců příštího roku. Především užití raných konzumních brambor je v zájmu kvality omezeno stanovenou dobou sklizně (do 30. června) a proto by na trhu po 15. červenci měly být k dispozici konzumní brambory ostatní, vypěstované pro sklizeň po 1. červenci.

Šlechtitelé dále vyhověli rostoucím požadavkům na odrůdy k výrobě různých potravinářských výrobků. Lze předpokládat, že i v budoucnu bude pokračovat šlechtění zaměřené především na kvalitu konzumu a suroviny pro zpracování. Přihlédnuto bude k aktuálním požadavkům spotřebitelů.

Supermarkety požadují především odrůdy různých varných typů s hladkou, atraktivní slupkou hlíz, bez výskytu strupovitosti a dobrou reakcí na úpravu mytím. Odrůdy pro výrobce lupínků a hranolků by měly splňovat jejich požadavky na specifický obsah sušiny a barvu výrobků po smažení, možnost skladování těchto odrůd při 2–4 °C bez změny kvality výsledné produkce a s nízkým obsahem akrylamidu po smažení.

Kromě důrazu na vnitřní kvalitu hlíz budou v podmínkách naší republiky i nadále šlechtěny odrůdy s vyšší odolností k virovým chorobám. Významné místo v rezistentním šlechtění bude mít i nadále selekce na odolnost proti háďátku bramborovému a rakovině brambor. U všech užitkových směrů pěstitelé požadují od odrůdy odolnost proti plísni bramboru a skládkovým chorobám. Produkce hlíz odrůd odolných plísni bramboru bude zárukou kvality konzumu s nízkým obsahem reziduí pesticidů a metabolitů sekundárních patogenů.

K významné změně došlo i ve vlastním procesu udržovacího šlechtění a novošlechtění bramboru. Zvládnutí techniky udržování a množení brambor v *in vitro* podmínkách umožnilo během devadesátých let minulého století přechod od klasického klonového udržování odrůd bramboru k udržování odrůd pomocí meristémového množení. Došlo tak k výraznému zefektivnění celého procesu a k bezproblémovému zajištění produkce zdravé sadby. Meristémové množení v současné době umožňuje rovněž přechod na bezvirové novošlechtění bramboru.

ČEŠTÍ ŠLECHTITELÉ BRAMBORU SE PŘEDSTAVUJÍ

Jemnická 355/3, 140 00 Praha 4
 provozovna: Keřkov 72, CZ-582 22 Příbyslav
 tel.: +420 602 551 267
 e-mail: sativa@sativa.cz, www.sativa.cz

SATIVA Keřkov, a. s.

Šlechtitelská firma s dlouholetou historií zaměřená na šlechtění bramboru. Charakteristickým znakem keřkovských odrůd je jejich vysoká stolní hodnota.

CIDLINA

Varný typ B

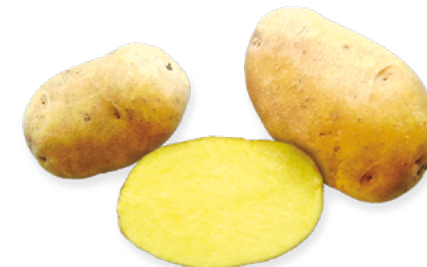
Velmi raná konzumní odrůda, letní a podzimní konzum. Hlízy jsou oválné, vyrovnané, slupka je žlutá, dužnina světle žlutá, očka mělká. Odolná háďátku bramborovému (Ro 1) a rakovině bramboru (D 1), odolná virovým chorobám.

DAGMAR

Varný typ B

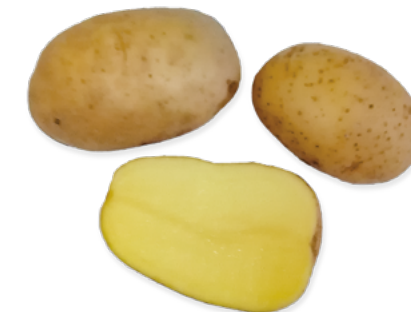
Raná konzumní odrůda. Hlízy jsou oválné, slupka a dužnina žlutá. Je odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

DOUBRAVA

Varný typ B

Raná konzumní odrůda. Hlízy mají po uvaření polopevnou konzistenci. Hlízy jsou krátce oválné, středně velké až velké, odolné mechanickému poškození. Slupka a dužnina je žlutá, očka mělká. Odrůda je odolná virovým chorobám.

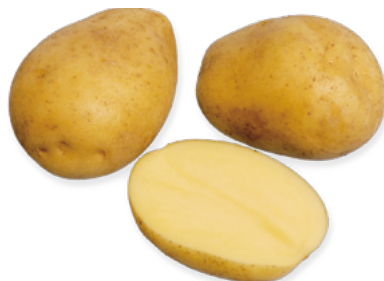

JULINKAVarný typ **B**

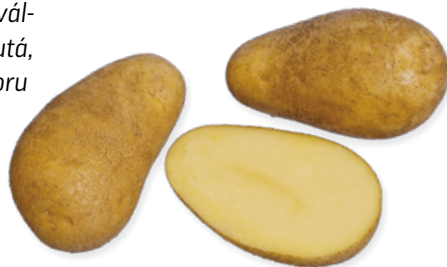
Raná konzumní odrůda. Hlízy jsou krátce oválné až oválné, slupka a dužnina žlutá. Je odolná háďátku bramborovému (Ro 1).

KARIERAVarný typ **AB**

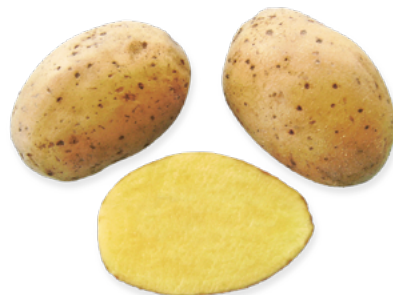
Poloraná konzumní odrůda. Hlízy jsou oválné, slupka a dužnina žlutá. Je odolná k rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1-4).

KARINVarný typ **BA**

Raná konzumní salátová odrůda. Hlízy jsou oválné, vyrovnané tvarem i velikostí, slupka žlutá, dužnina sytě žlutá. Je odolná rakovině bramboru (D 1).

LADAVarný typ **B**

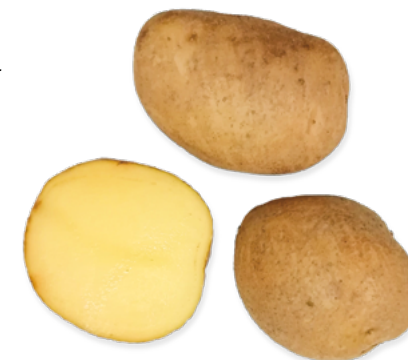
Velmi raná odrůda. Hlízy jsou oválné, velké, vzhledně se žlutou slupkou a dužninou. Odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

LILIANAVarný typ **B**

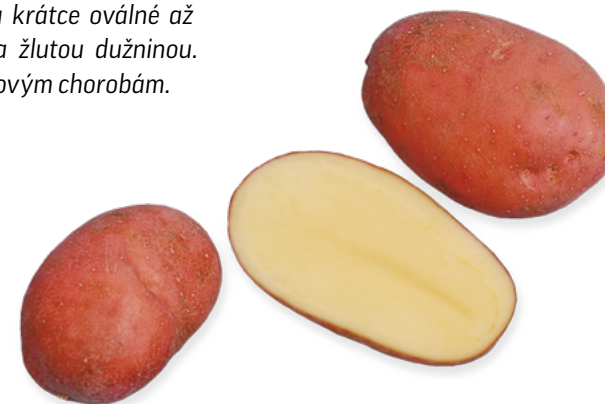
Velmi raná odrůda. Hlízy jsou krátce oválné, vzhledně se žlutou slupkou a dužninou. Odolná rakovině bramboru (D 1), háďátku bramborovému (Ro 1) a aktinobakteriální obecné strupovitosti.

OSKAVAVarný typ **B**

Velmi raná konzumní odrůda, letní a podzimní konzum. Hlízy jsou krátce oválné, slupka žlutá, dužnina žlutá, očka mělká. Odrůda je odolná mechanickému poškození, háďátku bramborovému (Ro 1) a rakovině bramboru (D 1).

RADANAVarný typ **AB**

Velmi raná odrůda. Hlízy jsou krátce oválné až oválné, s červenou slupkou a žlutou dužninou. Má vysokou odolnost proti virovým chorobám.

Starodvorská 352, CZ-395 01 Pacov
tel.: +420 565 442 006
e-mail: selekta@iol.cz, www.sadba.cz

SELEKTA Pacov, a.s.

Šlechti tradičně odrůdy vhodné do českého prostředí. Konzumní odrůdy jsou se žlutou a pevnější dužninou. Pacovské odrůdy mají obecně vysokou odolnost virovým chorobám, plísní bramboru a dalším faktorům, které nepříznivě ovlivňují pěstování brambor.

ADÉLA

Varný typ **BA**

Raná konzumní odrůda. Hlízy jsou oválné, středně velké, vzhledné, se žlutou slupkou. Dužnina je sytě žlutá, středně pevné konzistence, slabě až středně moučnaté. Po uvaření netmavne. Vyznačuje se dobrou odolností proti mechanickému poškození hlíz a proti napadení aktinobakteriální obecnou strupovitostí. Dosahuje velmi vysokého výnosu s velmi velkým podílem tržních hlíz. Je vhodná pro dlouhodobé skladování. Udrží si výbornou konzumní jakost po celou dobu skladování.

EMINA

Varný typ **AB**

Velmi raná konzumní odrůda. Hlízy jsou velké oválné se žlutou hladkou slupkou a žlutou dužninou, vzhledné a velikostně vyrovnané. Vařené hlízy jsou pevné, vynikající chuti, po uvaření netmavnou, vhodné k přípravě salátů a jako přílohová brambora. Je vysoce odolná proti napadení virovými chorobami a proti napadení aktinobakteriální obecnou strupovitostí. Vyznačuje se dobrou odolností proti mechanickému poškození hlíz. Odrůda je odolná rakovině bramboru (D 1).

MANUKA

Varný typ **BA**

Raná až velmi raná konzumní odrůda. Odrůda má žlutou slupku, mělká očka a žlutou dužninu. Výnos tržních hlíz je velmi vysoký. Hlízy jsou po uvaření barevně stálé, netmavnou, mají vynikající chuť, pevnou konzistenci a jemnou až středně hrubou strukturu. Je odolná rakovině bramboru (D 1), hádátku bramborovému (Ro 1, Ro 5), ale také virovým chorobám.

ROŇA

Varný typ **AB**

Poloraná konzumní odrůda vynikající chuti. Je vysoce odolná virovým chorobám, aktinobakteriální obecnou strupovitostí, velmi dobře odolná plísní bramboru. Dosahuje středního výnosu vysoce kvalitních hlíz, které po úpravě netmavnou. Odrůda vhodná k loupání, balení, uskladnění a konzumaci po celý rok. Je odolná rakovině bramboru (D 1) a hádátku bramborovému (Ro 1).

TYLDA

Varný typ **B**

Raná až velmi raná konzumní odrůda. Hlízy jsou kulovité se žlutou hladkou slupkou a sytě žlutou dužninou. Všestranná odrůda, vhodná jako přílohová brambora, ale také na přípravu kaší a knedlíků. Vysoce odolná plísní bramboru a aktinobakteriální obecnou strupovitostí. Vyznačuje se dobrou odolností proti mechanickému poškození hlíz. Odrůda je odolná rakovině bramboru (D 1) a hádátku bramborovému (Ro 1).

VESA
Velhartice, a. s.

CZ-341 42 Kolinec
tel.: +420 376 583 322
e-mail: vesa@velhartice.cz
www.vesa-velhartice.cz

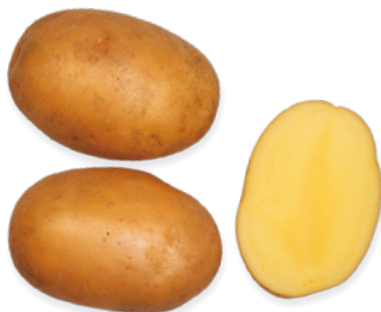
VESA Velhartice, a. s.

Šlechtitelská stanice vznikla v roce 1957. Zabývá se tvorbou nových kvalitních odrůd bramboru všech ranostních skupin a všech užitkových směrů, množením sadby brambor, obchodem se sadbovými, konzumními a průmyslovými bramborami a v neposlední řadě poradenstvím pro pěstitele a uživatele brambor.

ALICE

Varný typ **B**

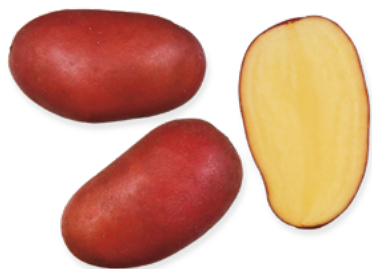
Raná odrůda určená pro přímý letní, podzimní a zimní přímý konzum. Vyniká velmi vysokým výnosem krátce oválných, velkých, vzhledných hlíz se žlutou slupkou a žlutou dužninou. Vhodná pro mytí, balení i loupání. Odolnost virovým chorobám je velmi vysoká, hlízy jsou dobře odolné mechanickému poškození a aktinobakteriální obecné strupovitosti. Odrůda je odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

BELLA

Varný typ **B-BA**

Poloraná konzumní odrůda určená k přímému konzumu i ke zpracování na hranolky. Hlízy jsou dlouze oválné, vzhledné, s hladkou červenou slupkou a sytě žlutou dužninou. Je odolná vůči aktinobakteriální obecné strupovitosti, háďátku bramborovému (Ro 1) a vysoce odolná virovým chorobám, zejména S viru bramboru a dobře odolná proti plísni bramboru v nati.

BOHEMIA

Varný typ **BA**

Raná až poloraná odrůda. Hlízy jsou oválné se žlutou, hladkou slupkou a sytě žlutou dužninou. Odolná mechanickému poškození, aktinobakteriální obecné strupovitosti a skládkovým chorobám.

DOMINIKA

Varný typ **A**

Poloraná konzumní odrůda s velmi vysokým výnosem vzhledných oválných hlíz. Hlízy mají hladkou žlutou slupkou a sytě žlutou dužninu. Odolnost mechanickému poškození, virovým a skládkovým chorobám je na vysoké úrovni. Odrůda je odolná k rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

CIBARED

Varný typ **B**

Speciální poloraná konzumní odrůda s vyšším výnosem krátce oválných, vzhledných hlíz. Je první českou odrůdou s červenou dužninou a červenou slupkou. Má dobrou stolní hodnotu. Hlízy jsou vysoce odolné mechanickému poškození a dobře odolné aktinobakteriální obecné strupovitosti, ve skládce jsou velmi klidné.

GABRETA

Varný typ **A**

Raná konzumní odrůda se středním výnosem oválných hlíz. Hlízy mají mělká očka, hladkou žlutou slupkou a sytě žlutou dužninu. Odrůda má vynikající stolní hodnotu a po oloupaní hlízy netmavnou. Odolnost virovým chorobám je střední, mechanickému poškození a obecné strupovitosti vysoká. Je odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

JASMÍNA

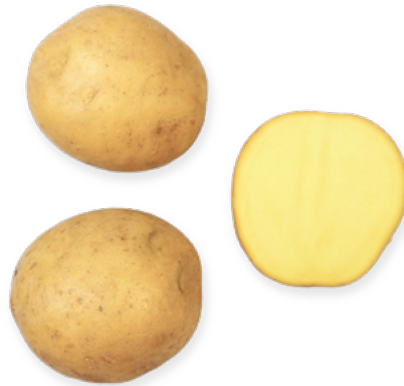
Varný typ **B**

Raná až poloraná odrůda s velmi vysokým výnosem krátce oválných hlíz. Hlízy se vyznačují hladkou žlutou slupkou a sytě žlutou dužninou. Jsou vysoce odolné mechanickému poškození a obecné strupovitosti a má vynikající stabilitu barvy za syrova i po uvaření. Odolnost virovým a skládkovým chorobám je vysoká. Je odolná k rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

JINDRAVarný typ **B**

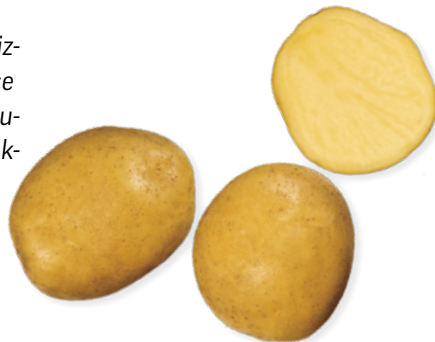
Polopozdní odrůda určená pro přímý konzum a zpracování. Vyznačuje se vysokým výnosem krátce oválných hlíz s hladkou slupkou a sytě žlutou dužninou varného typu B. Hlízy mají vynikající stabilitu barvy po oloupaní. Vyšší sušina a stabilita barvy dává předpoklad pro využití hlíz při loupání a zpracování na výrobky z brambor. Odolnost virovým chorobám a plísní bramboru je na velmi dobré úrovni. Odrůda je odolná háďátku bramborovému (Ro 1).

KATYVarný typ **B**

Velmi raná odrůda s krátkou vegetační dobou určená pro první termíny sklizně v ranobramborářské oblasti. Výnos v prvních sklizňových termínech tvoří menší počet větších hlíz. Vyniká vysokým výnosem krátce oválných vzhledných hlíz s hladkou slupkou, sytě žlutou dužninou, varného typu B a velmi dobrou stolní hodnotou. Oloupané hlízy mají výbornou stabilitu barvy za syrova i po uvaření. Odolnost mechanickému poškození, virovým a skládkovým chorobám je na vysoké úrovni. Odrůda je odolná k rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

MAGDAVarný typ **B**

Velmi raná odrůda určená pro první termíny sklizně v ranobramborářské oblasti. Hlízy jsou krátce oválné, vzhledně, se žlutou slupkou a středně žlutou dužninou. Je odolná rakovině bramboru a aktinobakteriální obecné strupovitosti.

MARIANKAVarný typ **BA**

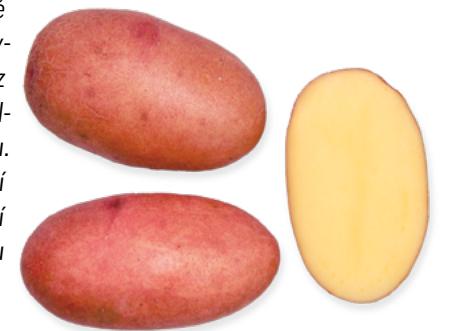
Odrůda určená pro velmi rané a rané sklizně. Hlízy jsou krátce oválné, velmi vzhledně se sytě žlutou dužninou a žlutou slupkou. Dužnina hlíz se vyznačuje pevnou konzistencí a vynikající stabilitou barvy za syrova i po uvaření. Odolnost obecné strupovitosti i virovým chorobám je dobrá. Je odolná k rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

MONIKAVarný typ **B**

Odrůda určená pro velmi rané sklizně. Hlízy jsou dlouze oválné, velmi vzhledně se žlutou dužninou a slupkou, která je hladká, jemná. Odolnost aktinobakteriální obecné strupovitosti je velmi dobrá, velmi dobrá je i odolnost k virovým chorobám. Je odolná vůči háďátku bramborovému (Ro 1) a plísní bramboru.

PRIMAROSAVarný typ **A-B**

Velmi raná až raná odrůda určená pro letní sklizně v ranobramborářské a bramborářské oblasti. Vyznačuje se velmi vysokým výnosem tržních hlíz v nejranějších termínech sklizně. Hlízy jsou oválné, velké s červenou slupkou a žlutou dužninou. Odolnost virovým chorobám, aktinobakteriální obecné strupovitosti a mechanickému poškození hlíz je vyšší. Odrůda je odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1 a Pa 1).

RADMILAVarný typ **A-B**

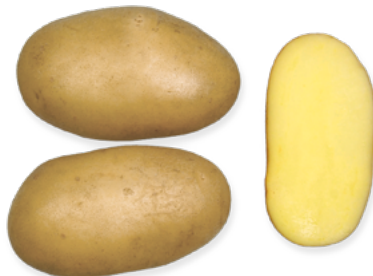
Poloraná dlouze oválná odrůda s vyšším výnosem hlíz, žlutou slupkou a dužninou. Hlízy mají výbornou stolní hodnotu a vynikající barevnou stabilitu po oloupání i po uvaření. Jsou vysoce odolné mechanickému poškození. Odrůda je odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

RED ANNA Varný typ **B-BA**

Poloraná konzumní odrůda. Hlízy jsou oválné, slupka červená, hladká až jemně síťkovaná, barva dužniny sytě žlutá. Je odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1), odolnost virovým chorobám je velmi vysoká.

SUZANVarný typ **B-BA**

Velmi raná odrůda určená pro velmi rané sklizně v ranobramborářské oblasti. Hlízy jsou oválné až dlouze oválné se žlutou slupkou a dužninou. Odolná rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1), středně odolná virovým chorobám s velmi dobrou odolností k aktinobakteriální obecné strupovitosti.

VYSOČINAVarný typ **A-B**

Raná až poloraná konzumní odrůda s vyšším výnosem velmi vzhledných oválných hlíz s mělkými očky, hladkou žlutou slupkou a žlutou dužninou. Vynikající vnější kvalita hlízy ji předurčuje pro praní a balení. Odrůda je odolná k rakovině bramboru (D 1) a háďátku bramborovému (Ro 1).

**VÝZKUMNÝ ÚSTAV
BRAMBORÁŘSKÝ
HAVLÍČKŮV BROD**

Dobrovského 2366
CZ-580 01 Havlíčkův Brod
tel.: +420 569 466 213
e-mail: vubhb@vubhb.cz, www.vubhb.cz

Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s. r. o.

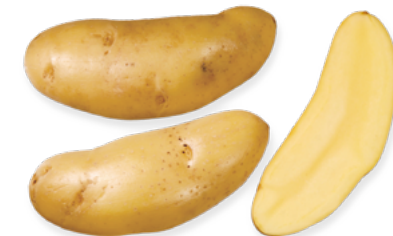
Není přímo specializovaným šlechtitelským pracovištěm. Ve spolupráci se šlechtitelskými společnostmi se v rámci společných výzkumných projektů zabývá především tvorbou nových genových zdrojů využitelných pro šlechtění, zejména s ohledem na odolnost k plísni bramboru a dále pak na vnitřní kvalitu a jakost hlíz. Ústav přispěl k znovuzavedení odrůdy Keřkovské rohlíčky.

AXAVarný typ **AB**

Raná odrůda (vyšlechtěna Vysočinou Vyklantice ve spolupráci s VÚB). Vzhledné hlízy jsou oválného tvaru s červenostrakatou slupkou červeně zbarvenou v okolí oček. Je odolná virovým chorobám a plísni bramboru na hlíze, háďátku bramborovému (Ro 1) a rakovině bramboru (D 1), má vyšší odolnost k aktinobakteriální obecné strupovitosti bramboru.

KEŘKOVSKÉ ROHLÍČKY Varný typ **BA-B**

Poloraná konzumní odrůda (vyšlechtěná v roce 1940 na Šlechtitelské stanici Keřkov) vhodná pro přípravu salátů. Hlízy jsou velmi dlouhé, rohlíčkovité, slupka žlutá, dužnina světle žlutá. Je odolná rakovině bramboru (D 1).

VAL BLUE Varný typ **B**

Speciální raná odrůda pro přímý konzum s modrou slupkou a dužninou. Hlízy jsou velmi dlouhé až rohlíčkovité, středně velké, výnos hlíz velmi nízký. Je středně odolná proti mechanickému poškození a aktinobakteriální obecné strupovitosti bramboru. Je odolná proti napadením plísni bramboru na nati.

VAL REDVarný typ **B**

Poloraná až polopozdní odrůda pro přímý konzum a pro speciální využití na barevné výrobky. Hlízy jsou dlouhé, středně velké až velké, středně odolné proti mechanickému poškození, slupka středně červená, dužnina červenostrakatá. Odrůda je středně odolná proti napadení aktinobakteriální obecnou strupovitostí bramboru.

VALFIVarný typ **BC**

Speciální poloraná až polopozdní konzumní odrůda s modrofialovou slupkou a modrofialovou mramorovanou dužninou. Hlízy jsou oválné, středně velké až velké. Odrůda je středně až méně odolná aktinobakteriální obecné strupovitosti.

VALKÝRAVarný typ **BC**

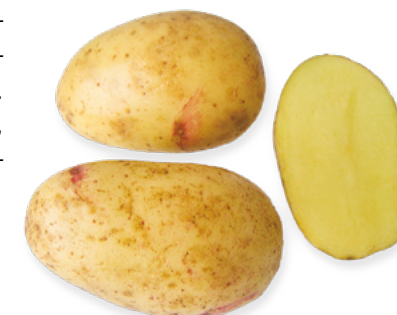
Raná až poloraná odrůda pro přímý konzum. Hlízy jsou kulovitooválné se žlutou slupkou a světle žlutou dužninou. Odrůda je středně odolná viróvým chorobám, plísní bramboru, aktinobakteriální obecné strupovitosti a je odolná hádátku bramborovému (Ro 1). Dosahuje vysokého výnosu hlíz s velmi dobrou stolní hodnotou.

VALDAVarný typ **B**

Raná až poloraná odrůda pro přímý konzum a zpracování na lupínky a hranolky. Hlízy jsou oválné, středně velké až velké se žlutou slupkou a dužninou. Odrůda je středně odolná až odolná proti napadení plísní bramboru na nati a odolná proti napadení aktinobakteriální obecnou strupovitostí bramboru. Je odolná rakovině bramboru (D 1) a hádátku bramborovému (Ro 1).

VALYVarný typ **BC**

Raná konzumní odrůda. Hlízy jsou oválné, středně velké, se světle žlutou dužninou a žlutou slupkou, v okolí mělkých oček červeně zbarvenou. Odrůda je odolná hádátku bramborovému (Ro 1), mechanickému poškození a středně odolná aktinobakteriální obecné strupovitosti.

ČEHO SI VŠÍMAT PŘI KOUPI BRAMBOR**PRO SADBŮVÉ ÚČELY**

Kvalita sadby (výkonnost, vitalita, zdravotní stav) rozhodujícím způsobem ovlivňuje úspěšnost pěstování brambor. Nadměrná „šetrnost“ při nákupu sadby se vesměs nevyplácí, a proto je nutné k výsadbě používat nejlépe certifikovanou sadbu, tj. sadbu uznanou při polních přehlídkách a posklizňových zkouškách. Certifikovaná sadba zaručuje odpovídající zdravotní stav deklarované odrůdy a při dodržení základních pěstitelských opatření i výnos kvalitních hlíz.

Před nákupem sadby konzumních odrůd je užitečné zvážit požadovanou délku vegetační doby zvolené odrůdy a případně využít zkušenosti, či informace o konkrétních odrůdách pro jejich výběr. Velmi výhodný je nákup sadby u osvědčených dodavatelů. Shrňme-li pak doporučení při koupi sadbových brambor:

- dáváme přednost certifikované sadbě,
- odrůdu vybíráme s ohledem na délku vegetační doby, varný typ a ostatní vlastnosti (odolnost k plísní bramboru, aktinobakteriální obecné strupovitosti apod.),
- nakupujeme pouze nezbytně potřebné množství sadby (šetříme na množství, nešetříme na kvalitě),
- vyžadujeme, aby i malé balení sadby bylo řádně označeno (odrůda, množitelský stupeň, dodavatel, číslo partie, hmotnost).

PRO KONZUMNÍ ÚČELY

Hlízy by měly být nepoškozené, čisté, zdravé a suché, měly by být pevné a mít lehkou zemitou vůni a stejnoměrnou barvu. Bez ohledu na to, jedná-li se o prodej volných nebo balených brambor po určitém množství, nesmí u nich chybět následující údaje (vyhláška MZe č. 157/2003 Sb. ve znění pozdějších právních předpisů):

- obchodní označení názvem skupiny (konzumní rané, konzumní pozdní),
- název odrůdy,
- varný typ (u skupiny konzumní pozdní),
- u zabaleného zboží hmotnost v kilogramech,
- země původu (u dovozu),
- adresa obchodní firmy, ze které musí být zřejmé, jedná-li se o výrobce, dovozce nebo prodejce,
- barva dužniny a tvar hlíz (u skupiny konzumní rané),
- případně označení „drobné“ (u skupiny konzumní rané).

Odrůdy, které se u nás pěstují, jsou kvalitní. Ke zhoršení stolní hodnoty a zejména chuti hlíz může dojít při pěstování, ale především v průběhu manipulace, skladování, tržní úpravy a prodeje hlíz. K nejzávažnějším chybám patří především nedodržování základních pěstitelských zásad (hnojení, ochrana proti škodlivým činitelům), mechanické poškození hlíz při sklizni a posklizňové úpravě doprovázené napadením hlíz skládkovými chorobami, nevhodný skladovací režim, nešetrná tržní úprava a necitlivá manipulace v obchodní síti. Samozřejmostí je prodej mytých hlíz řádně zabalených a označených. Naši spotřebitelé ustupují od zimního předzásobení, více nakupují v drobném balení výrobky i polotovary z brambor.

Výhodné je nakupovat brambory v drobném, myté a řádně označené. Vybírat podle varného typu (odrůdy) a dávat přednost české produkci (u dovážených se jedná velmi často o méně kvalitní hlízy, které jako nadprodukce nenašly uplatnění v zemi vývozce). Větší množství pro zimní skladování je možné zakoupit, ale pouze od osvědčeného, resp. známého pěstitele se zárukou kvality a minimálních ztrát. Bohužel ani prodej nebalených brambor ve stáncích a v některých obchodech není bez rizika. Vesměs zde chybí pravdivé údaje o odrůdě a nabízené zboží neodpovídá kvalitou. K zlepšení situace může přispět i sám spotřebitel tím, že bude vyžadovat, aby zboží bylo kvalitní, a upozorní na zjevné nedostatky.

Přípustný výskyt vad u konzumních brambor upravuje vyhláška č. 291/2010 Sb. I proto je výhodné nakupovat myté hlízy, které je však nutné bezprostředně spotřebovat. Při nákupu nemytých hlíz je potřebná pečlivější kontrola kvality, protože řada nedostatků může být skryta pod zbytky ulpělé zeminy. Proto by v tomto případě měla být pro obchod samozřejmostí nabídka hlíz po jejich mechanickém očištění. Při nákupu „ze dvora“ je nejlepší, když opakovaně využíváme nabídku od osvědčeného pěstitele.

PŘÍPUSTNÝ VÝSKYT VAD U KONZUMNÍCH BRAMBOR

Ukazatel	Brambory konzumní rané celkem nejvýše do 4 % hmotnosti	Brambory konzumní pozdní celkem nejvýše do 6 % hmotnosti
Nárůstky, fyziologické rozprasky, pořežání, omrzliny, otlaky, požerky	nad 3,5 mm	nad 5 mm
Čerstvé praskliny	nad 3,5 mm	
Zhojené praskliny	–	nad 5 mm
Skvrny pod slupkou	–	nad 5 mm
Deformace	těžké	
Zavadlé hlízy	jakékoliv	
Rzivost, dutost a jiné vnitřní vady	jakékoliv	
Naklíčené hlízy	–	delší než 3 mm
Hnědé skvrny způsobené sluncem	jakékoli	–
Obecná strupovitost povrchová	nad 1/4 povrchu, ale do 1 % v rámci 4% tolerance	nad 1/4 povrchu
Zelené hlízy	více než 1/8 povrchu, nebo po oloupání u 1 % hlíz v rámci 4% tolerance	více než 1/8 povrchu, nebo více než 1 vrstva loupání
Suchá hniloba a měkká hniloba	max. 1 % v rámci 4% tolerance	max. 1 % v rámci 6% tolerance
Plíseň bramboru	max. 1 % v rámci 4% tolerance	max. 1 % v rámci 6% tolerance
Mechanické příměsi (nalepená a volná zemina, cizí tělesa)	do 1 % hmotnosti	do 2 % hmotnosti (z toho max. 1 % zeminy nalepené na hlízách)
Jiná odrůda nebo odrůdy, než je deklarováno	do 2 % hmotnosti	
Karanténní choroby	nepovoluje se	

Bramborové placky

SUROVINY NA 4 PORCE

600–800 g vařených brambor, 200 g polohrubé mouky, 1 vejce, sůl, 30 g máslo, máslo nebo sádlo na potření

B (BC)

Uvařené brambory (lze použít brambory zbylé z oběda) nastrouháme na vál, přidáme mouku, vejce (nemusí být) a sůl. Zpracujeme v těsto, ze kterého děláme tenké placky a v pánvi nebo na rozpálené plotýnce je pečeme dozlatova. Po upečení potřeme máslem nebo sádlem. Bramborové těsto si nikdy nepřipravujeme dopředu. Časem řídne, proto je nutné ho zpracovat ihned. Hotové bramborové placky můžeme podávat v několika variantách: nasladko s povidly nebo naslano se škvarky. Záleží jen na vás, která kombinace je pro vás chutnější.

Plněné bramborové krokety

SUROVINY NA 4 PORCE

1 kg brambor, 400 g polohrubé mouky, 400 g měkkého salámu, 100 g plátkového sýra, 2 vejce, hladká mouka, vejce a strouhanka na obalování

B (BC)

Brambory uvaříme ve slupce a poté scedíme. Po vychladnutí je oloupeme a najemno nastrouháme. Přidáme polohrubou mouku, sůl a vejce, vše smícháme a vypracujeme těsto. Z bramborového těsta vytvoříme dva válečky, které rozkrájíme na větší špalíčky. Ty jednotlivě vyválíme na oválné placičky. Na jednu polovinu placičky položíme kousek oloupané uzeniny a stejně velké množství sýra. Druhou polovinu placičky přeložíme a okraje spojíme tak, aby vznikla kroketa. Nejlépe je krokety ještě uválet mezi dlaněmi, aby byly opravdu kulaté. Nakonec je smažíme na oleji dozlatova nebo pečeme v troubě.

Bramborové langoše

SUROVINY NA 4 PORCE

250 g studených brambor uvařených ve slupce, 400 g hladké mouky, 1 lžička soli, půl kostičky droždí, lžička cukru, 1 dl vlažného mléka (dle potřeby i více), utřený česnek, sýr, kečup

B (BC)

Z droždí, cukru, trošky mouky a mléka uděláme kvásek. Brambory nastrouháme na jemném struhadle, přidáme sůl, mouku, vzejitý kvásek a zbytek mléka a vypracujeme středně tuhé těsto (tím, že jsou tam brambory, tak počítejte s tím, že ještě zřídne) a necháme kynout. Pak rozdělíme na bochánky a opět necháme kynout. Rozválené placky smažíme zprudka po obou stranách na oleji. Necháme okapat na ubrousku, potřeme utřeným česnekem smíchaným s vodou a zdobíme kečupem a strouhaným sýrem.

Plněné brambory

SUROVINY NA 4 PORCE

10 větších brambor, 100 g másla, špetka soli, 200 g salámu nebo šunky, cibulka, pažitka, sýr eidam nebo pikantní sýr Niva,, smetana

A, AB (BA)

Umyté brambory upečeme, teplé podélně rozkrojíme. Středky brambor vydlabeme do mísy, přidáme nadrobno nakrájenou cibulku, salám, nať, osolíme, opepríme a zalijeme smetanou. Vše smícháme a vrátíme do lodiček, které zbyly po vydlabání. Navrch posypeme sýrem a v rozpálené troubě 10 minut zapékáme.

Bramborové řezy II

SUROVINY 300 g vařených brambor – z toho 150 g s modrofialovou dužninou, (např. odrůdy Valfi nebo Val Blue) a 150 g se žlutou dužninou, (např. odrůdy Valy) 50 g hrubé mouky, 300 g cukru krupice, 3 vejce, 100 g oříšků, 1 balíček prášku do pečiva (necelý), 1 citron (šťáva i kůra), 1 sklenička rybízové marmelády na promazání, suroviny na zdobení.

B (BC)

Vejce utřeme s cukrem do husté pěny, přidáme nastrouhané vařené brambory (studené), šťávu a kůru z citronu, namleté ořechy a mouku s práškem do pečiva. Pečeme přibližně 20 minut na vymazaném a vysypaném plechu při teplotě 180 °C. Takto upečeme dvě placky – jednu z brambor se žlutou dužninou a druhou z modrofialových brambor. Promažeme marmeládou (Ize i krémem). Zdobíme dle vlastní fantazie – polijeme cukrovou polevou a dozdobíme čokoládou nebo potřeme marmeládou a posypeme kokosem.

Lehký bramborový salát

SUROVINY 500 g brambor – z toho 250 g se žlutou dužninou varný typ AB, B-BA, (např. odrůdy Keřkovské rohlíčky nebo Axá) a 250 g brambor (např. odrůdy Val Blue nebo Valfi), 500 g čerstvých barevných paprik, 300 g kyselých okurek, uvařená mrkev, celer, petržel, 1 cibule, hrášek, kukuřice, lžice plnotučné hořčice, sůl, pepř, ocet, olivový olej.

A, AB (BA)

Brambory uvaříme ve slupce (nejlépe den předem). Brambory oloupeme a s paprikami, uvařenou kořenovou zeleninou, cibulí a okurkami nakrájíme na kostičky. Přidáme hrášek a kukuřici. Dochutíme hořčicí, osolíme, opepříme, podle chuti můžeme přidat ocet a cukr. Zakápneme olivovým olejem, vše opatrně zamícháme a necháme uležet.

PODĚKOVÁNÍ

- Šlechtitelským společnostem, které poskytly informace zveřejněné v této publikaci.
- Ministerstvu zemědělství ČR za poskytnutí institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace reg. č. MZE-RO1621.
- Ministerstvu zemědělství ČR za podporu projektů:
 - QF 4133 Tvorba výchozích šlechtitelských materiálů s geny horizontální rezistence k plísní bramboru, který přispěl k tvorbě výchozích materiálů pro praktické šlechtění odrůd bramboru,
 - 1B53036 Novošlechtění bramboru na bezvírovém základě, který přispěl k vytvoření pružného a efektivního systému bezvírového šlechtění bramboru.
- Ministerstvu zemědělství ČR za podporu dotačních titulů:
 - Podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým i abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejin, luskovin, brambor, píce, zelenin, chmele, révy vinné a ovocných dřevin, který přispívá k tvorbě výchozích šlechtitelských materiálů,
 - Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin, zvířat a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství, který přispívá i v oblasti bramboru k uchování a využívání biodiverzity této plodiny s důrazem na zachování a umožnění následného využití českých odrůd a významných materiálů vzniklých jak v procesu novošlechtění bramboru, tak v rámci výzkumných projektů.
- Českomoravské šlechtitelské a semenářské asociaci za:
 - hájení práv a zájmů svých členů i celého oboru, zastupování oboru v jednání s ústředními institucemi,
 - zpracovávání a tvorbu odborných stanovisek k návrhům legislativních i odborných norem.
- V neposlední řadě všem spolupracovníkům, za jejich namáhavou, neúnavnou a pečlivou práci, bez které by tvorba českých odrůd nebyla možná.

KONTAKTY NA ŠLECHTITELSKÁ PRACOVIŠTĚ

Sativa Keřkov, a. s.

Jemnická 355/3, 140 00 Praha 4
provozovna Keřkov 72, CZ-582 22 Přibyslav
tel.: +420 602 551 267, e-mail: sativa@sativa.cz

www.sativa.cz

Selekta Pacov, a. s.

Starodvorská 352, CZ-395 01 Pacov
tel.: +420 565 442 006, e-mail: selekta@iol.cz

www.sadba.cz

Vesa Velhartice, a. s.

CZ-341 42 Kolinec
tel.: +420 376 583 322, e-mail: info@vesa-velhartice.cz

www.vesa-velhartice.cz

pracoviště Česká Bělá

Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s. r. o.

Dobrovského 2366, CZ-580 01 Havlíčkův Brod
tel.: +420 569 466 213, e-mail: vubhb@vubhb.cz

www.vubhb.cz

Poradenský svaz „Bramborářský kroužek“, z. s.

Dobrovského 2366, CZ-580 01 Havlíčkův Brod
tel.: +420 569 466 215, e-mail: exnarova@vubhb.cz

Vydala ČMŠSA, Zelený pruh 99, 140 02 Praha; Poradenský svaz „Bramborářský kroužek“, z. s. a Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s. r. o., Dobrovského 2366, CZ-580 01 Havlíčkův Brod.

Texty: Ing. Jaroslava Domkářová, Ph.D.; Ing. Vítězslav Krejča; Ing. Viktor Kopačka.
Ing. František Štefánek a Ing. Bohumil Vokál, CSc.

Ilustrační foto Ing. Jaroslava Domkářová, Ph.D. a Ing. Petr Doležal, Ph.D.

Grafická úprava a foto receptů: Jiří Trachtulec. Náklad 3000 výtisků.